

Mūžu mūžos būs dziesma...
un mūžu mūžos mirdzēs

Indriķa Zīles

Dziesmu svētku sudraba lira

*pieminot Cimzes skolotāju
semināra un Valkas
draudzes skolotāju*

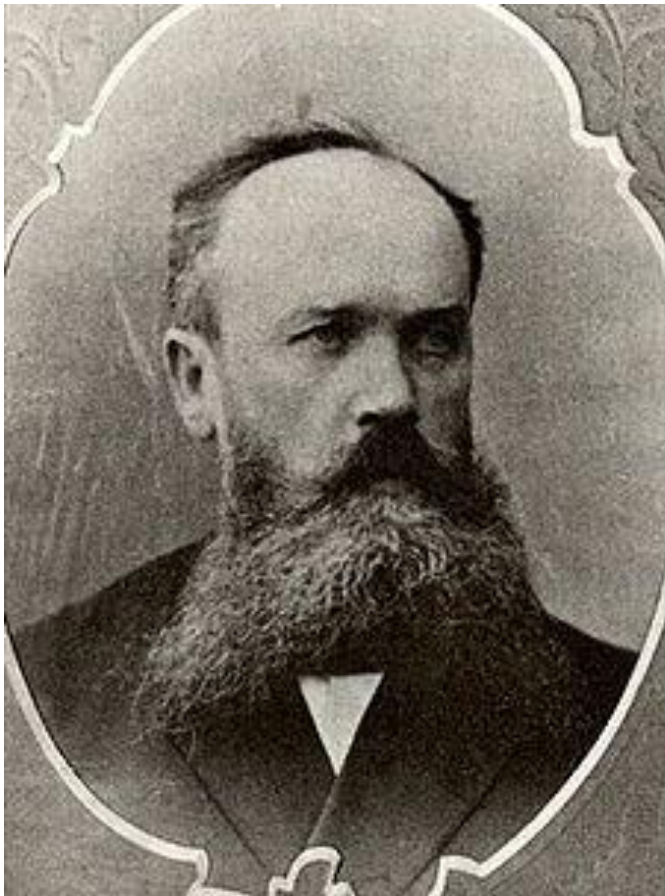

1841.g. 19.maijs – 1919.g. 15.jūlijs

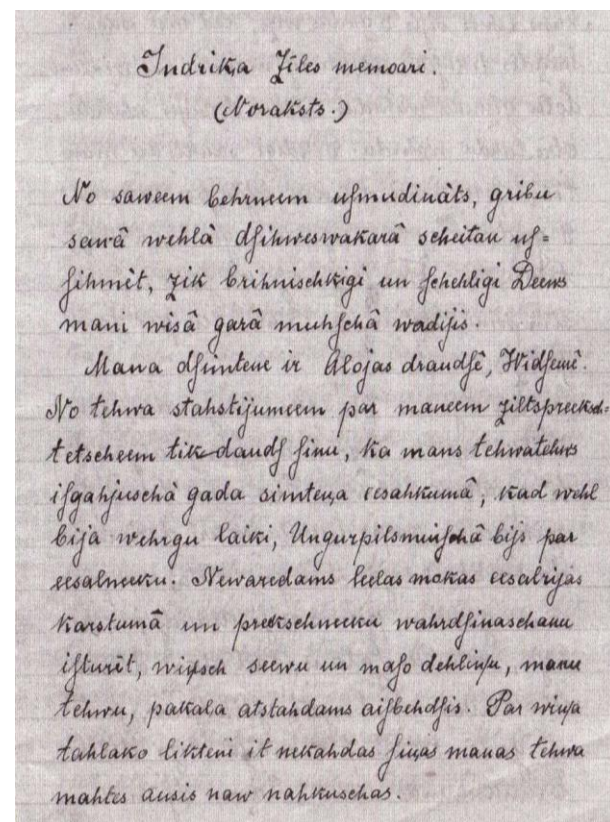

Indriķim Zīlem bija ļoti liela loma Valkas un visas Vidzemes sabiedriskās dzīves organizēšanā. I.Zīle – viens no vislabākajiem Cimzes skolniekiem, pēc tam skolotājs šajā seminārā, piedalījies arī "Dziesmu rotas" sastādīšanā. Cimze viņu rekomendēja par Vidzemes koru virsdiriģentu pirmajiem trim Vispārējiem latviešu dziesmu svētkiem.

Indriķis Zīle ir izveidojis
11 latviešu
tautasdziesmu apdares,
divas vīru un deviņas
jauktajam korim.
Veidojis apdares arī
igauņu un lietuviešu
tautas dziesmām (kopā
25).

“Vieta, kur pasaules gaismu pirmoreiz ieraudzīju, nebija nekāds salons. Esmu dzimis 1841.gada 7.maijā (pēc jaunā stila 19.maijā) Alojās draudzes Vīķu valsts “Vecdreimaņu” mājās pirtī apakš lāvas. Tur mans tēvs Bērtulis Zīle, pie saimnieka kalps būdams, arī dreimaņa darbu strādāja,” memuāros raksta Indriķis Zīle.

Atceru pavediens apraujas Ungurpils “Purzellēs”, pirtiņā, kur Bērtulis Zīle ar visu savu kuplo ģimeni nometās uz dzīvi, kad nolēma no kalpa jūga raisīties vaļā. Taču arī ratu virpotāja darbs, protams, nenesa nekādas vieglās dienas – par to, ka “muižkungs atļāva priekš ratiem mežā vajadzīgos kokus cirst, tēvam bija priekš muižas gaņģis ratu jāuztaisa.” Te atradās darbs arī nākamajam diriģentam – “pie rumbu dreijāšanas bij jāpalīdz paminas mīt.”

Alojas draudzes skolā atklājusies Indriķa Zīles labā galva un dotības mūzikā, kas ļāva viņam uzsākt citu dzīves ceļu. “16. dzīves gadā to iecēla par staigu skolotāju, piedalot viņam 3 mājas, kurās divi reizes nedēļā bērniem bija jā māca lasīt, pātarus skaitīt un garīgas dziesmas dziedāt. Bet Zīle mācīja bērniem arī tautas dziesmiņas,” rakstīja Alfrēds Kalniņš.

(“Latvijas Sargs”, 1919.g. 29.augusts)

No šā darba bija vairs tikai viens solis līdz Valkas skolotāju semināram, kur Indriķis Zīle mācījies no 1859. līdz 1862.g. Tieši šeit bija īstā vieta, kur viņš varēja sākt atraisīt savu muzikalitāti. Ne velti viņš izrādījās pats daudzsološākais un talantīgākais audzēknis un semināra kursu beidzis ar ļoti labām sekmēm. Jānis Cimze uzaicinājis Zīli par semināra skolotāju.

Seminārā viņš nostrādājis no 1862. līdz 1867.g., bijis stingrs, bet taisnīgs skolotājs, tāpēc semināra audzēkņi viņu ļoti mīlēja un vēlāk atcerējušies, ka mūzikā, sevišķi ērģeļu spēlēšanā, I.Zīle devis sajūsminošu priekšzīmi ar savu korekto, daiļo un izveicīgo spēli.

Indriķa Zīles sveiciens Jānim Cimzem 25 gadu darba jubilejā 1864.g.

Notis glabājas Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā.

No 1867. līdz 1878.g. I.Zīle strādājis par skolotāju un ērgelnieku Valkas pilsētas draudzē, darbojies kā mūzikas un dziedāšanas skolotājs dažādās Valkas skolās, vadījis draudzes korus. Viņš bija Valkas vācu dziedāšanas biedrības “Sangerkranz” (“Dziesmu vainags”) dibinātājs un diriģents. Veselības dēļ 1878.g. skolotāja gaitas pārtraucis.

Latviešu mūzikas attīstībā liela nozīme bija Jāņa Cimzes vadītajam Vidzemes draudzes skolu skolotāju semināram, kurā tika sagatavoti spējīgi dziedāšanas skolotāji un labi koru diriģenti. *"No dzīvības un spēku pilnā mūzikas mākslas centra Valkā plūda centieni uz dziedāšanas un mūzikas piekopšanu vispirms pār Valkas apriņķi, un tad arī vēl tālāk un plašāk, pa visu Vidzemi."*

("Balss", 1900, 21.jūnijs)

Pirmie Dziesmu svētki Dikļos pamudināja dziesmu mīļotājus arī citos novados. 1868.g. 21.maijā pēc Valkas draudzes mācītāja Otto ierosmes tika sarīkoti pirmie Valkas novada Dziesmu svētki. Tajos piedalījās 7 kori – Valkas skolotāju semināra, Valkas Latviešu biedrības, Valkas pilsētas, Trikātas, Smiltenes, Ēveles un Ērgemes kori, kopā apmēram 170 dziedātāji.

Programmu veidoja 2 sarīkojumi: garīgais koncerts baznīcā un svētku koncerts brīvdabā – Lugažu draudzes mācītāja muižas mežā. Koncertu diriģēja draudzes skolotājs un ērgelnieks Indriķis Zīle. *"Šis vīrs ar spēcīgu un veiklu garu un izmanīgu roku šos gandrīz pārsimts dziedātājus, kas vēl nekad kopā nebija dziedājuši, tā prata novadīt, ka tiešām bij jābrīnās un jāpriecājas."*

("Draugs un Biedris", 1868, 20.jūnijs)

Svētkus noskatījās ap 1000 skatītāju. *"Šie latviešu tautas svētki ir ar jaunu kociņu līdzināmi, kas nesen iedēstīts un, kas kā ceram, uz priekšu zaļos, ziedēs un augļus nesīs. Tā ir zīme, ka vecie tumšie māņticīgie laiki pagājuši un gaisma visur aust un izplešas."*

("Draugs un Biedris", 1868, 20.jūnijs)

J.Cimze kopā ar bijušajiem semināra audzēkņiem pierakstīja tautas melodijas un veica to apdari četrbalsīgiem koriem. Jāņa Cimzes pirmais palīgs šajā darbā bija Indriķis Zīle. Laikā no 1870. līdz 1872.g. Valkā tika sagatavota krājuma "Dziesmu rota" izdošana. Tas bija reāls pamats I Vispārīgo dziesmu svētku sagatavošanai.

1873.g. pavasarī laikrakstos sāk parādīties pirmie sludinājumi par gaidāmajiem dziesmu svētkiem. *"Esiet sveicināti, jūs, sengaidītie latviešu dziedāšanas svētki!"* Svētku komitejai darba pilnas rokas. Saglabājušās vēstules, kas tai rakstītas. Piemēram, J.Cimzes atsauksme uz aicinājumu – sanākt plašākai apspriedei. Šaubīdamies, vai slimības dēļ varēs ierasties, Cimze vismaz dod padomu: par virsdiriģentu ieteic Indriķi Zīli no Valkas. Vēstulē viņš raksta: *"Dziedāšanas svētkus izrīkodamiem es Jums vēlēju lielu, lielu laimi, jo Jūsu darbs ir labs, bet grūts, un laiks arī par daudz īss."*

Zināmas bažas par īso sagatavošanās laiku paustas arī I.Zīles vēstulēs. Rodas jautājums, vai svētkus nepārcelt uz nākamo gadu: *"Kas lēni nāk, tas labi nāk.. Ar lielu lieliem pūliņiem būsīm pie dziedāšanas svētkiem nokļuvuši, bet novārguši un nokusuši no lielās steigšanās.. lai šogad aram un sējam, bet 1874.gadā lai pļaujam.. Tad, es domāju, mēs varam droši cerēt, ka latvieši ar saviem dziedāšanas svētkiem varēs ar godu citu tautu priekšā pastāvēt.. Pirmos Vispārīgos latviešu dziedāšanas svētkus laikam gan katrs latvietis vēlas pa godam svinēt."* Apzinādamies savu lielo atbildību, I.Zīle uzstājības pilns raksta: *"Es prasū, lai notis priekš maija mēneša būtu dziedātāju rokās. Dziedātāji ir visvairāk zemes strādnieki. Visi mēs zinām, cik zemnieki vasarā ir nevalīgi. Pietiekams laiks jāparedz arī "ģenerālprovei" Rīgā."*

Koru vadītāju un skolotāju
sapulcē 1873.g. 28.martā, kurā
piedalījās arī Valkas skolotāju
semināra direktors J.Cimze un
draudzes skolas skolotājs
I.Zīle, vienojās Dziesmu
svētkus rīkot tā paša gada
jūnijā un izstrādāja svētku
programmu.

No toreizējā Valkas apriņķa I Vispārējos dziesmu svētkos piedalījās 3 kori – Valkas mūzikas biedrības jauktais koris, Trikātas vīru koris un Jaunpiebalgas jauktais koris. Koncertdzīvē labi norūdītā Valkas dziedoņu saime gandrīz sešdesmit dalībnieku sastāvā bija viena no skaitliski lielākajām un pieredzējušākajām vienībām kopkora dalībnieku pulkā.

Svētku atklāšanas svinīgā akta noslēgumā tika godināti virsdiriģenti Jānis Bētiņš un Indriķis Zīle, pasniedzot viņiem dāmu pulciņa dāvātus mākslinieciski veidotus sudrabkalumā rotātus virsdiriģenta zižļus.

I Vispārīgo dziesmu svētku virsdiriģentam Indriķim Zīlem no Valkas, skolotāju semināra skolotājam dzīvē vairāk priekšā, nekā jau paveikts, un laikam drusku arī laimējies, jo Cimze, kuram, pēc nopelniem spriežot, vajadzētu pārstāvēt vidzemniekus kopkora priekšā, jūtas par vecu. Bet savu lietu Zīle prot, cik reižu mūzikas vēsturnieki atkārtoti, ka I, II un III dziesmu svētkos viņš "iegūst visplašāko atzinību kā enerģisks un spējīgs virsdiriģents". Kā rakstīja tā laika prese: *"Viņa vadībā dziesmas skanēja viegli un jūsmīgi"*.

*"Ieraugot šo krietno vadoni,
kas nācis treškārt vadīt latvju
dēlus un meitas uz dziesmu
augstumiem, dziedātāji jutās it
kā drošināti, pazīdami jau no
priekšējiem diviem svētkiem
viņa stingro roku, uz kuras
mājieniem pilnībā var
paļauties," rakstīja trešo
dziesmu svētku līdzgaitnieks
Kaudzītes Matīss.*

("Balss" 1888.g. 6.jūlijs)

Vēl Valkā 31 gada
vecumā Indriķis Zīle bija
apprecējis savu bijušo
skolnieci
deviņpadsmitgadīgo
Helēnu Skujeni.

Viņu laulībā piedzima
septiņi bērni – Johanna,
Marija, Elza, Ansis,
Arvīds, Roderihs, Herta.

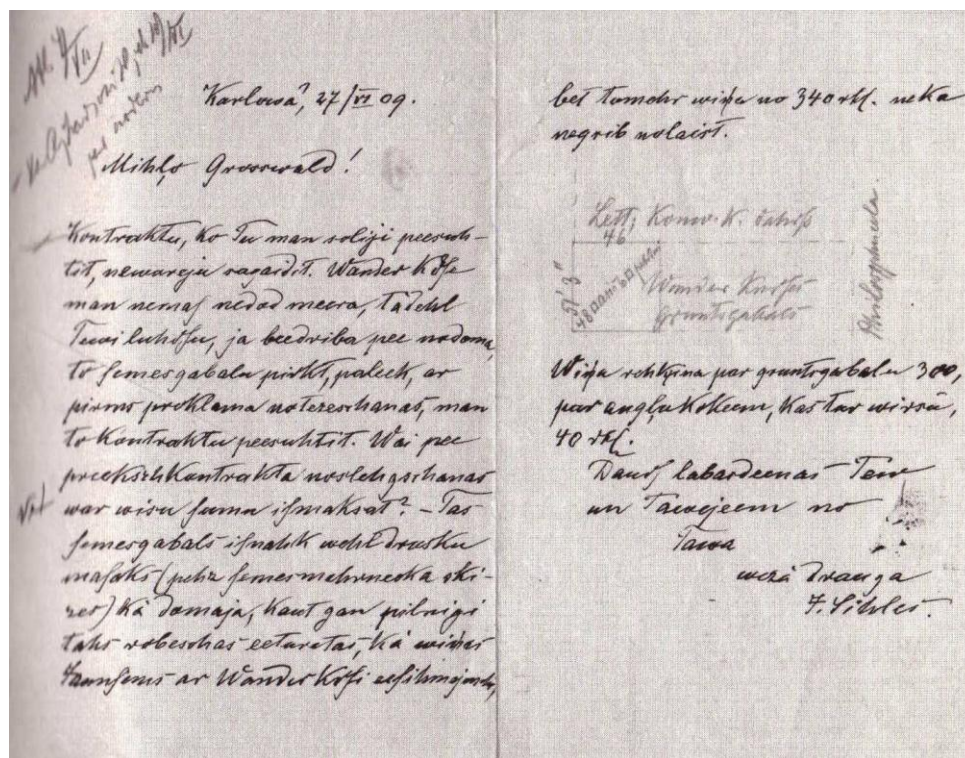

Sabeigtās veselības dēļ 1878.g. Indriķis Zīle nonāca Tērbatā, kad pēc darbības Valkā viņam nervu kaites dēļ bija pedagoģiskais darbs jāatstāj. Viņš strādājis par Karlovas muižas pārvaldnieku Tērbatas pievārtē. Tur viņš nodzīvojis līdz mūža beigām, bet nav pametis arī mūziķa darbību.

Indriķis Zīle devies uz Latviju ne tikai virsdiriģenta pienākumos, bet arī ar savu Tartu universitātes studentu vīru kvartetu. Viņš diriģējis arī Tartu vācu vīru kori, bijis igauņu V Dziesmu svētku (1894) repertuāra komitejā, kopā ar Alfrēdu Kalniņu vadījis latviešu bēgļu kori Tērbatā.

Indriķa Zīles vēstule Rīgas Latviešu biedrības priekšniekam F. Grosvaldam 1909. g. (glabājas Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā).

“Kur vien latvieši kā dziedātāju tauta
daudzinās savas tautas diženo dēlu
vārdus, tur tie ar atzinību godam minēs arī
Indriķa Zīles vārdu,” rakstījis Juris Kalniņš.

(“Dzimtenes Vēstnesis” 1909.g. 19.maijs)

Sabiedriskā darbinieka Edgara Švēdes atmiņā Indriķis Zīle palicis kā padrukns, pāri vidējam augumam vīrs ar atklātu, nopietnu skatienu, ar kuplu, iesirmu bārdu, ar rāmām kustībām un vienmērīgu gaitu, ar lielu melnu platmali galvā apstaigājam savus plašos laukus viņa rentētās Karlovas, Ruentāles un Tammes muižās, gan kā literāro vakaru vecbiedru Lettonias svinībās, gan pie klavierēm sēžam un improvizējam pavadījumus jauniešu dziedātām dziesmām...

“1916. gada vasarā latviešu bēgļu komiteja sarīko improvizētu Indriķa Zīles 75 gadu dzimšanas dienas godināšanu. Tās norisē vecmeistaram beidzot izdodas nodirģēt to, ko pirmo piecu dziesmu svētku laikā Latvijā viņam nebija lemts atskaņot: “Dievs, svētī Latviju”. Tas ir neaizmirstami saviļņojošs mirklis ne tikai koristiem un publikai, bet arī pašam sirmajam diriģentam,” rakstģjis profesors Oļģerts Grāvģtis.

“No citiem tērbatniekiem man ar īpašu pateicību un godbijību jāmin vecu vecais svētku diriģents Zīle, kura viesmīlību izbaudīja cits dažs emigrants, bet sevišķi mana ģimene. Zīle jau bija 75. mūža gadā, galva viņam jau trīcēja, bet bija vēl spirts un uzņēmīgs, kālab dibināja bēgļu kori, to nenogurstoši vadīdams. Bez mūzikas viņš nevarēja būt,” savā grāmatā “Mūža rīts un darba diena” atceras profesors Ludis Bērziņš.

Līdz pat pēdējam savas dzīves mirklim 1919.g. 15.jūl. Indriķis Zīle palicis uzticīgs muzicēšanai. Un arī pēdējā mūža dienā viņš piesēdies pie klavierēm, atšķīris notis ar Mendelsoņa “Rīta dziesmu”, nospēlējis to un aizmidzis uz mūžu. Apglabāts Tērbatā Raadi kapsētā, kur zemē guldīti arī viņa vecāki.

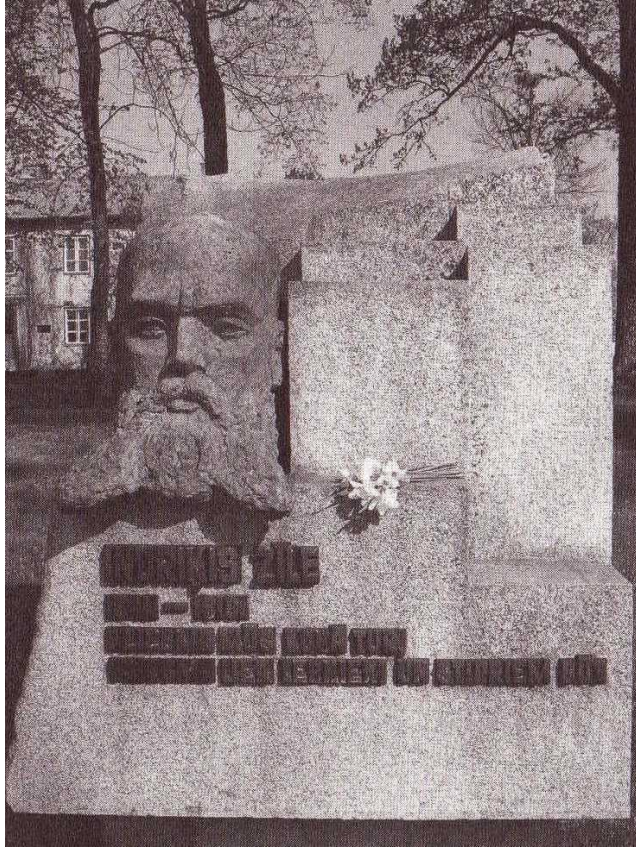

1981.g. maijā uz Indriķa Zīles kapa tika uzstādīts Kārļa Baumaņa apdarināts laukakmens no viņa dzimtās Alojās apkaimes.

1989.g. Valkā tika atzīmēta Cimzes 175. dzimšanas diena, šeit notika četru Vidzemes rajonu – Cēsu, Limbažu, Valkas un Valmieras – koru skates, kā arī koncerti Valkas un Valgas ielās un laukumos. Pie kādreizējā skolotāju semināra – tagad novadpētniecības muzeja tika atklāta piemiņas vieta Jānim Cimzem un viņa līdzgaitniekam Indriķim Zīlem.

Piemiņas zīmēs iemūžināti
vārdi:

*"Dziesma mūs kopā tur,
Dziesma liek lepniem un
stipriem būt.*

*Latviešu Dziesmu tēvam un
viņa audzēkņiem – gaismas
nesējiem."*

„Šodien ir parādu nolīdzināšanas laiks. Gan Jānis Cimze, gan Indriķis Zīle sen bija pelnījuši, lai viņu vārdi uz laiku laikiem tiktu iemūžināti te, pie ēkas, kuru droši varam dēvēt par vienu no latviešu kultūras kaltuvēm, tātad reizē arī par svētvietām. Nu par tautas saziēdotiem līdzekļiem šis darbs ir veikts... Vēl daudz svarīgāk ir ne tikai turpināt Cimzes un Zīles iesākto, bet pacelt to jaunā – augstākā lokā,” no LTF Valkas nodaļas priekšsēdētāja Venta Kraukļa runas J.Cimzem, I.Zīlem veltīto pieminekļu atklāšanā.

2007.g. 30.novembrī Rīgas Latviešu biedrības Līgo zālē notika grāmatas “Indriķis Zīle un Dziesmu svētku sudraba lira” atvēršanas svētki. Grāmatā atrodama vairāku gadu gaitā vākta un apkopota informācija par Indriķa Zīles mūžu un radošo darbību. Tā ir arī kā priekšvēstnesis XXIV Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem (2008).

Valkā
2011.g. maijā